

TÜRK KÜLTÜRÜNDE BİR MİRAS OLARAK BOCUK GECESİ RİTÜELİ İÇERİĞİ: FENOMENOLOJİK BİR ARAŞTIRMA*

Ritual Content of Bocuk Night As a Heritage In Turkish Culture: A Phenomenological Research

Doç. Dr. Özlem GÜZEL**
Dr. Öğr. Üyesi Hande AKYURT KURNAZ***

ÖZ

Kültür yıllar boyunca harmanlanan ve gelişen bir kavramdır. Sahip olduğu özellikler nedeniyle oldukça kapsamlı olup, kültüre ait araştırmalar da son derece önemli hâle gelmiştir. Tarih boyunca Trakya ve Anadolu topraklarında birçok medeniyet yaşamıştır. Bu nedenle oluşan kültürel çeşitlilik neticesinde farklı inanışlar, ritüeller, kutlamalar ve gelenekler oluşmuştur. Kültürel miras öğelerinin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması oldukça önemlidir. Bu öğelere örnek olarak mimari yapılar, anıtlar, gelenekler, törenler, mutfak kültürleri, el sanatları, festivaller, ritüeller, inançlar, yaşam biçimleri sayılabilir. Nesilden nesile aktarılan sözlü kültür değerlerinin, zamanla kültürel miras ritüellerine dönüşmesi mümkündür. Trakya ve Balkan kültürünün sahip olduğu kültürel miras zenginliklerinden biri de Bocuk Kültürü-Bocuk Gecesi'dir. Bu çalışma kapsamında Bocuk Gecesi ele alınmıştır. Bocuk Gecesi hemen hemen tüm toplumlarda farklı şekillerde gerçekleştirilen bir ritüel hâline gelmiştir. "Bocuk", korkulan bir varlık, yılın en soğuk gecesinde ortaya çıkan bir kadın, beyazlar içerisinde gezen bir yaratık şeklinde yorumlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Trakya bölgesi ile özdeşleştirilen ve toplumsal yaşamın kültürel dinamiklerinden biri hâline gelen Bocuk Gecesi'nin inanış içeriğinin, anlamının ve bu geceye ait ritüellerinin kayıt altına alınarak incelenmesi şeklinde belirlenmiştir. Bocuk fenomenine ilişkin bireysel algıların anlamlandırılması amacıyla güden çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Deneyimlerin özüne ulaşabilmek ve katılımcıların yaşantı örüntülerine erişebilmek için Trakya bölgesinde yaşayan kişiler ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler betimleyici analize tabi tutulmuştur. Bulgulara göre Bocuk Gecesi inanışının kültürel içeriği "geleneksel kökeni yorumlama" ve "modern anlamı tanımlama" olarak iki temel tema altında toplanmıştır. Verilen cevaplar doğrultusunda Bocuk Gecesi'nde yapılan ritüellerin içerikleri de "benimsenmiş alışkanlıklar ve kutsallaştırılmış davranışlar" boyutlarına ayrılmıştır. Bocuk Gecesi ritüelinin kökeninin, Rumlar ve Türklerin birlikte yaşadıkları dönemlere kadar uzandığı görülmektedir. Günümüzde Bocuk Gecesi "kış aylarının sert gecesi, kış festivali, yerel cadılar bayramı, dışarı çıkılması yasak olan gece, ineklere ve çocuklara zarar verilen gece" olarak isimlendirilirken, bu gece "bolluk-bereketi çağırma ve yeni yılda kötülüklerle karşı korunma sağlandığı gece" olarak da nesilden nesile aktarılmıştır. Bocuk Gecesi, yerel halka birçok fayda sağlamıştır. Elde edilen görüşme sonuçlarına göre; bu ritüelle birlikte bölge halkı ve esnafı, gerek yerel ürünler üreterek gerekse evlerini konaklama birimlerine dönüştürerek önemli bir ekonomik gelir elde etmeye başlamıştır. Sosyo-kültürel anlamda ise köyde de söz konusu gecede yapılan ritüeller sayesinde birliklilik sağlanmıştır. Ayrıca, Bocuk ritüeline ait toplumsal işlevin çözümlenmesi konusunda Bocuk ritüelinin bölgede ekonomik gelişmeye, sosyo-kültürel yapıya, grup bilincine ve turizmin gelişimine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kültür, kültürel miras, Bocuk Gecesi, Bocuk Gecesi inanışı, Bocuk Gecesi ritüeli.

ABSTRACT

Culture is a concept that has been blended and developed over the years. Due to its features, it is very comprehensive and cultural research has become extremely important. Throughout history, many civilizations lived in Thrace and Anatolia. Therefore, beliefs, rituals, celebrations and traditions have occurred as a result of cultural diversity. It is very important to keep cultural heritage elements alive and pass them on to future generations. Examples of these elements are architectural structures, monuments, traditions, ceremonies, culinary cultures, crafts, festivals, rituals, beliefs, lifestyles. It is possible that oral cultural values, which are passed down from generation to generation, turn into cultural heritage rituals over time. One of the cultural heritage riches of

* Geliş tarihi: 5 Şubat 2020 - Kabul tarihi: 25 Kasım 2020

Güzel, Özlem; Hande Akyurt Kurnaz. "Türk Kültüründe Bir Miras Olarak Bocuk Gecesi Ritüeli İçeriği: Fenomenolojik Bir Araştırma" *Milli Folklor* 128 (Kış 2020): 163-178

** Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Antalya/Türkiye, ozlemmguzel@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0081-3530.

*** Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Ankara/Türkiye, handekurnaz@ibu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9712-6387.

Thrace and Balkan culture is the Bocuk culture-Bocuk night. Bocuk night has become a ritual performed in different ways in almost all societies. "Bocuk" is interpreted as a feared being, a woman emerging on the coldest night of the year, a creature wandering in whites. The aim of this study is determined as the examination of the content, meaning and rituals of this night, which was identified with the Thrace region and became one of the cultural dynamics of social life. In the study aiming to make sense of individual perceptions about Bocuk phenomenon, phenomenology pattern has been preferred among qualitative research patterns. In order to reach the essence of experiences and access the participants' life patterns, in-depth interviews were made with the people living in the Thrace region and the data obtained were subjected to descriptive analysis. According to the findings, the cultural content of Bocuk night belief was gathered under two basic themes as "interpreting traditional origin" and "defining modern meaning". In line with the answers given, the contents of the rituals performed on the Bocuk night are also divided into the dimensions of "adopted habits and sanctified behaviors". It is seen that the origin of the Bocuk night ritual dates back to the times when Greeks and Turks lived together. Today, Bocuk's night is called "the harsh night of the winter months, the winter festival, the local Halloween, the night that is forbidden to go out, the night where the cows and children are harmed", this night is also called "the abundance-calling the abundance and protection against evil in the new year" passed down from generation to generation. Bocuk's night has brought many benefits to the local people. According to the results of the interview; with this ritual, the people and tradesmen of the region have started to generate significant economic income both by producing local products and turning their homes into accommodation units. In the socio-cultural sense, unity was achieved in the village thanks to the rituals held in the night. In addition, as a result of the analysis of the social function belonging to the Bocuk ritual, it is revealed that the Bocuk ritual contributed to the economic development, socio-cultural structure, group awareness and the development of tourism in the region.

Key Words

Culture, cultural heritage, Bocuk Night, Bocuk Night belief, Bocuk Night ritual.

Giriş

Miras kelimesi kalıtım kelimesiyle ilişkili bir kavramdır. Genel olarak bir nesilden diğerine aktarılan bir şey olarak (Nuryanti 1996: 249-250) tanımlanmakla birlikte TDK'ya göre bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey (TDK 2005) şeklinde tanımlanmıştır. Miras geçmişten gelen tarihî değerlerin taşıyıcısı rolüne sahiptir ve toplumun kültürel geleneğinin parçası olarak görülmektedir.

Kültürel miras, uygarlıkların gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Anadolu ve Trakya kültürel miras öğeleri açısından zengindir. Bu durumun temel nedeni Hititler, Lidyalılar, Roma İmparatorluğu gibi birçok uygarlığın, bu bölgelerde yaşamış olmasıdır. Bocuk Gecesi son yıllarda hem bölge halkının destekleri hem de yönetimi temsil eden belediye tarafından tekrar canlandırılan bir kültürel miras öğesidir. Bocuk Gecesi kutlamaları Çamlıca beldesinde gerçekleştirilen bir gelenek şeklinde devam etmektedir. Edirne'nin Somut Olmayan Kültür Mirası Listesinde kayıtlı olan (Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2016) Bocuk Gecesi'ne ait ritüeller, kutlamalar, pişirilen yemekler, söylenen maniler kültürel miras öğeleri arasında yer almaktadır. Bocuk Gecesi gibi kültürel miras öğelerinin gerçekleştirilmesi, gelecek nesillere kültürel miras öğelerinin anlatılması konusunda önemli rol oynamaktadır.

Bocuk Gecesi Türk ve Balkanların ortak mirası olarak kabul edilmektedir. Özellikle bu gecede gerçekleştirilen uygulamalar göz önüne alındığında bolluk, bereket ve korunma amacıyla yapılan ritüellerin olduğu görülmektedir. Günümüzde Bocuk Gecesi oldukça popüler hâle gelmiş bir festivale dönüşmüştür. Bocuk Gecesi Proje koordinatörlüğüne göre; Bocuk Gecesi'ne 2018 yılında 20.000, 2019 yılında ise 30.000 civarında yerli ve yabancı ziyaretçinin geldiği ifade edilmiştir (Sol 2019: 607). Geçmişin izlerinin yaşatıldığı bu gece boyunca Çamlıca beldesinde çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bocuk Gecesi ve ritüellerinin incelenmesi, çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Yapılan araş-

tırma fenomenolojik bir araştırma olup sözlü kültür çalışmalarından esinlenerek gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda farklı mesleklerden kişiler ile Bocuk Gecesi konusunda görüşmüş ve sonuçları tartışılmıştır.

1.Kültürel Miras ve Ritüeller

Tarih gibi kültür de değişmektedir. Kültür, dinamik bir kavramdır. İçerisinde bulunan insanlar tarafından şekillendirilmektedir (Williams 1958). Din, savaşlar, yaşam biçimi, farklı inançlar gibi birçok özellik kültürün oluşmasını sağlamaktadır. Sahip olduğu içeriğin zengin olması sebebiyle kültüre ait çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Kültür, bir sosyal organizasyonda paylaşılan semboller, normlar ve değerler olarak tanımlanabilmektedir (Walsham 2002: 359). Hall ve Hall'a (1990: 19) göre ise kültür, depolama ve bilgi işlemek için bir sistemdir. Kirshenblatt Gimblett'e (1998: 149) göre; miras ölmekte olan yaşam tarzlarına, ekonomilere ve yerlere ikinci bir hayat veren yeni bir kültürel üretim tarzıdır. Peckham (2003: 12-13), miras kelimesinin iki ilişkili anlam taşıdığını belirtmiştir. Bu anlamlardan birincisi turizm ve ulus için korunan tarihî ilgi alanları ile ilişkilidir, ikincisi ise paylaşılan değerleri ve anıları tanımlamak için kullanılmaktadır.

Miras, bir toplumda geçmişten günümüze aktarılmış olan kavramları adlandırmaktadır. Sahip olduğu özellikler neticesinde doğal ve kültürel miras olarak iki farklı çeşitte ele alınmaktadır. Doğal miras öğeleri arasında dağlar, denizler, ormanlar yer alırken kültürel miras öğeleri arasında insan eliyle yaratılmış olan kültüre ait öğeler bulunmaktadır. Kültürel miras öğeleri somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki başlık altında toplanmaktadır. Somut kültürel miras öğeleri olarak camiler, kiliseler, anıtlar, antik kentler, arkeolojik alanlar, kaleler vb. sayılmaktadır Somut olmayan kültürel miras öğelerini ise gelenek ve görenekler, el sanatları, gastronomi, inançlar, ritüeller, festivaller gibi soyut öğeler oluşturmaktadır (Tataroğlu 2018).

Ritüel kelimesi Latince "Rit" kelimesinde türemiş olup, bir şey yapmak anlamına gelmektedir (Olgun 2016: 83). Ritüeller Durkheim'in ifadesine göre; insanların kutsal karşısındaki davranış kuralları bütünüdür. Bu kutsal olanlar sadece Tanrı ifadesi olmayıp, ağaç, su kaynağı, kaya ya da farklı bir nesne olabilmektedir (Kutlu 2013: 65). Günlük hayatta sürekli karşılaşılan ritüeller toplumun bir parçası hâline gelmiştir. Toplumların temel ilgi odağı ve insanların hayat izlerinde önemli yere sahip olan ritüeller toplumsal etkileşimi arttıran unsurlardan biridir. Birey ya da gruplarla ilgili bazı değerlerin uygun zamanlarda sembolik ve ardışık davranış biçimleri ile tekrarlanması olarak da ritüeli tanımlamak mümkündür. Toplumların yaşayış ve inanç biçimleri farklılaştıkça ritüeller değişmektedir (Karaman 2010: 227). Ritüellerin amacı, araçlar vasıtasıyla ortak bir dil ya da anlatım oluşturmaktır. Bu araçlar ise nesnelere veya eylemlere olabilmektedir. Ritüel, içerisinde yer alan kişiler ile birlikte ortak duygu yoğunluğu içerisine girerek kötülüklerin, hastalıkların, salgınların ya da doğal afetlerin kutsal olan varlık sayesinde uzaklaştırılması sağlayan törenlerdir (Cesur Çilingir 2016: 42).

Giovagnoli, (2017)'ye göre son yirmi yılda çeşitli alanlarda yer alan ritüeller, farklı kültürlerin analizleri konusunda önemli bir odak noktası hâline gelmiştir. Sosyal uygulama ve alışkanlık olan ritüeller duyuşal iletişimin bir çeşidi olarak belirtilmektedir.

Ritüellerin etkinlikleri genellikle özel zamanlarda ve yerlerde gerçekleşmektedir. Ritüellere erişim, topluluğun belirli üyeleriyle sınırlı olabilmektedir; inisiyasyon ve mezar törenleri bu duruma örnek olarak sayılmaktadır. Bazı ritüel uygulamaları mevsimlerin geçişini, tarım takvimindeki olayları veya bir kişinin hayatının aşamalarını işaretlemeye

yardımcı olmaktadır (UNESCO 2020). Özellikle yapıma amaçları ve dönemleri doğrultusunda farklılıklar gösteren ritüellere örnek olarak kriz dönemi ritüelleri, takvime uygun ritüeller, geçiş aşama ritüelleri sayılabilmektedir (Karaman 2010: 230-232). Ritüel, bilinen tüm toplumlar tarafından sergilenen özel ve gözlemlenebilir bir davranış biçimi (Encyclopaedia Britannica 2020) olduğundan toplumları anlamının bir yolu olarak görülmektedir.

2. Bocuk Gecesi ve Ritüelleri

Balkan ülkeleri ve Türkiye, sahip oldukları ortak tarihi süreçleri ve yüzyıllar boyu devam eden ilişkileri sebebiyle ortak Balkan kültürünün oluşmasına vesile olmuştur. Kültürlerin birleşmesiyle Türk halk kültürü, göçlerle Balkanlara taşınmış, oradaki halk kültürleriyle birlikte yaşamış ve şekillenmiştir (Artun 1993: 1). Trakya ve Rumeli bölgelerinde yaşayan Türk toplulukları, yüzyıllar boyunca Balkan kültürünün içerisinde yer alıp Balkan topluluklarıyla birlikte yaşamaktadır. Balkanlarda yaşayan Türk topluluklarının, geleneksel hâle gelmiş kutlamalarından biri olan Bocuk Gecesi hem içerik hem de işlev yönlerinden ortak kültüre ait önemli izler taşımaktadır. Böylelikle Hıdırellez ve Nevruz kutlamaları gibi Bocuk Gecesi de halk bilimciler açısından önemli hâle gelmiştir (Sarıtaş ve Hacıoğlu 2017: 333-334).

Fotoğraf 1: Bocuk Gecesi

Kaynak: Çamlıca Beldesi Arşivi, Ocak 2020

Fotoğraf 2: Bocuk Gecesi

Kaynak: Çamlıca Beldesi Arşivi, Ocak 2020

Fotoğraf 3: Bocuk Gecesi

Kaynak: Çamlıca Beldesi Arşivi, Ocak 2020

Fotoğraf 4: Bocuk Gecesi

Kaynak: Çamlıca Beldesi Arşivi, Ocak 2020

Fotoğraf 5: Bocuk Gecesi**Kaynak:** Işık Burcu Şahin, Ocak 2020**Fotoğraf 6:** Bocuk Gecesi**Kaynak:** Işık Burcu Şahin, Ocak 2020

Bocuk Gecesi Balkan göçmenleri tarafından bölge kültürüne taşınmış bir gelenektir. Bocuk Gecesi'nin kutlanış tarihi bölgelere göre değişmesine rağmen ortak tarih ocak ayı ortasıdır. Temel olarak Bocuk Gecesi kışın en sert gecenin simgesidir. Özellikle o gece suların donması o yılın bolluk içerisinde geçeceğinin bir göstergesi olmaktadır. Bocuk kavramı Bocuk Karısı, Bocuk Anası veya Bocuk Dede şeklindeki adlandırmalarda da yer almaktadır (Artun 1993: 2). Bocuk Gecesi, 2004 yılından itibaren kutlanmaya başlamıştır. 2013 yılından günümüze kadar da festival hâline getirilmiştir. Çeşitli korku mitleri, kendine özgü giyim biçimleri ve yiyecekleri ile kutlanmaktadır (Sol 2019: 606).

Tablo 1: Köylere Göre Bocuk Gecesi Âdetleri

Köy	İnanış	Ritüel
Çorlu köyleri	Bocuk karısının evleri tek tek gezdiğine inanılır. Bocuk karısı, eğer Bocuk Gecesi yapılmazsa çeşitli kötülükler yaparak hane halkını mutsuz etmektedir	Ahırların damlarına Kur'an-ı Kerim konulmaktadır. Hayvanlar altından geçirilir.
Ortacaköy	Bereket ritüeli olduğunu inanış mevcuttur.	Bocuk Gecesi hayvanlar ahır kapısının önüne konan fırın küreğinin üstünden atlatılır. Ahır kapısının üzerine mushaf konarak hayvanlar altından geçirilmektedir. Bocuk anası (karısı) geliyor diyerek komşularını korkuturlar.

Kaynak: Artun, 1993

3.Araştırma Yönetimi

Araştırmada bütüncül bir yaklaşımla olguları inceleyen nitel araştırma yöntemlerinden bir olguya ilişkin bireysel anlamları ortaya çıkaran ve anlamlandırmayı amaçlayan fenomenoloji (olgu bilim) deseni tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek 2011: 72-73). Bu araştırma deseni, katılımcılar tarafından tanımlanmış şekliyle bir fenomenle ilgili bireylerin yaşadıkları deneyimlerini betimlendiği, kaynağını felsefe ve psikolojiden alan bir araştırma desendir. Bu betimlemeler, söz konusu fenomen ile ilgili çeşitli deneyimlere

sahip bireylerin deneyimlerinin özüne ulaşılması ile sonuçlanır (Creswell 2016). Fenomenolojik yönetime ilişkin Husserl yaklaşımı (Husserl 1995) yani tanımlayıcı fenomenolojik yaklaşımı araştırmada tercih edilmiştir. Anlamı keşfetmeye yönelik bu fenomenoloji (olgu bilim) araştırması, Çocuk Gecesi ritüeline katılan ve hikâyelerini dinleyen kişilerin yaşanmış deneyimlerindeki anlamın özünü ortaya koymaktır. Fenomenoloji deseninde yapılan bu çalışmada Çocuk Gecesi'nin kültürel anlamda inanış içeriği ve ritüelleri araştırma konusu edilmiştir. Araştırmanın temel problem cümlesi “kültürel bir miras olarak günümüze ulaşan Trakya bölgesi ile özdeşleştirilen/toplumsal yaşamın kültürel dinamiklerinden birisi hâline gelen Çocuk Gecesi'nin inanış içeriği nedir?” olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra araştırma problemine ilişkin olarak alt problemler şunlardır;

“Bocuk Gecesi'nde gerçekleştirilen ritüeller nelerdir?”

“Bocuk Gecesi'nin toplumsal işlevleri nelerdir?”

Araştırmada sosyal bir olgu olarak Bocuk ve Bocuk ritüeline yönelik algıların ortaya konması amaçlandığı için Yıldırım ve Şimşek (2011) tarafından belirtildiği üzere derinlemesine mülakat yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırma probleminin en iyi şekilde anlamlandırılmasına olanak sağlayacak katılımcıların araştırmaya dâhil edilmesi gerekliliğinden yola çıkılarak, amaçlı örnekleme tercih edilmiştir.

Araştırma deseni olarak seçilen fenomenolojik desen kapsamında bireyin deneyimlerinin betimlemeleri Creswell'in (2016) belirttiği üzere mülakat yapmayı gerektirmektedir. Veri toplama yöntemi olarak, Bocuk Gecesi'nin kültürel anlamda inanış içeriğini ortaya çıkarma amacını güden bu araştırmada kişilerin bakış açısını ve duygularını derinlemesine keşfetmek için araştırma problemini görüşmecinin perspektifinden anlamaya olanak tanıyan görüşme tekniği kullanılmıştır (Baş ve Akturan 2017). Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu kullanılmıştır (Merriam 2015). Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik kişisel soruların ardından, araştırmanın amacına yönelik olarak görüşmede kullanılan soruları şu şekildedir;

S1. “Bocuk Gecesi nedir? İnanışa göre anlatabilir misiniz?

S2. Bocuk Gecesi'nde neler yapılır? Bocuk Gecesi'ne ait özel yemekler var mıdır?

S3. Bocuk Gecesi'nin toplumsal işlevleri nelerdir?”

Görüşmeler 10.12.2019 ile 04.02.2020 arasında gerçekleştirilmiştir. Creswell (2016), fenomenoloji çalışmalarında katılımcıların minimum 3 maksimum 10 kişi ile yeterli olacağını varsaymaktadır. Yapılan 8 görüşme sonrasında verilerin tekrara düşmesi nedeniyle, temalar doygunluğa ulaştığı düşünülerek görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşme sonrasında ses kayıtları çözümlenerek yazıya dökülmüş ve kodlamaya hazır hâle getirilmiştir. Kodlanma sürecinde katılımcılar kodlanmıştır (K1, K2...). Fenomenolojik araştırmanın temel işlevi kelime betimlemesinin yapılması (Stones 1988) olduğundan elde edilen veriler, betimleyici analiz tekniğine tabi tutulmuştur. Çalışmanın analizi Kümbetoğlu'nun (2005) araştırmasından yola çıkarak “verilerin işlenmesi (anamlı kavram ve temaların kodlanması), verilerin görsel hâle getirilmesi ve sonuç çıkarma-değerlendirme” olmak üzere üç aşamalı bir veri analizi sürecinden geçmiştir. Elde edilen betimleme ve temalar, görsel bir şekilde sunulacak yorumlanmıştır.

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerinin sağlanması için “iç geçerlilik (inandırıcılık), dış geçerlilik (aktarabilirlik), iç güvenilirlik (tutarlılık) ve dış güvenilirlik (teyit edilebilirlik)” stratejilerine odaklanılmıştır (Merriam 2015). İç geçerlilik bağlamında, ilgili yazın detaylı incelenerek görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşmelerde ka-

tılımcılar, rahat bir ortamda samimi cevap vermeleri hususunda teşvik edilmiştir. Çalışmanın dış geçerliliği bağlamında tüm araştırma süreci detaylı olarak açıklanmıştır. İç güvenilirliğin sağlanması için ise elde edilen veriler objektif olarak ele alınmıştır. Daha sonra kodlamalar konuya hâkim olan bir akademisyen tarafından kodlama tutarlılığı için uzman görüşüne tâbi tutulmuştur. Araştırmacıların ve uzman akademisyenin kodlamaları tutarlılık (Kappa Değerleri) değerleri üzerinden karşılaştırılmıştır. Kappa Değeri, iki veya daha fazla gözlemci arasındaki uyumun güvenilirliğini ölçen bir istatistik yöntemidir (Kılıç 2015: 142). Temalara ilişkin Kappa analiz değerleri 0,78 olarak hesaplanmıştır. Landis ve Koch'a (1977) göre bu değer ile önemli düzeyde bir uyumun olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın dış güvenilirlik için araştırma raporunun bir uzman tarafından teyit incelemesi gerçekleştirilmiştir.

4. Bulgular

Araştırmada öncelikle katılımcıları tanımak için katılımcılarına ilişkin tanımlayıcı sorular sorulmuştur. Tablo 2'de görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğunu kadın ve 35 yaş üstü kişiler oluşturmaktadır. Eğitim durumları incelendiğinde ise çoğunluğu lisans mezunudur. Çocuk Gecesi'ne yönelik kültürel kapıların önemli bir göstergesi olduğu düşünülen memleket sorusuna verilen cevaplarda da görülmektedir ki araştırmanın örneklemini oluşturan kişilerin çoğu Edirnelidir. Mesleklerinin ise farklılık gösterdiği tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Memleket	Meslek
K1	K	58	İlkokul	Kırklareli	Ev Hanımı
K2	K	41	Lisans	Edirne	Yaşam Koçu
K3	K	51	Lisans	Edirne	Öğretmen
K4	E	40	Lisans	Edirne	Öğretmen
K5	K	35	Lisans	Edirne	Memur
K6	E	48	Lisans	Edirne	Yazar
K7	E	37	Lisans	Edirne	Memur
K8	K	28	Lisans	Kars	Gazeteci

Araştırmanın temel amacı bağlamında öncelikle katılımcıların ritüele yüklediği anlamlar kavranmaya çalışılmıştır. Çocuk Gecesi inancının kültürel içeriğine ilişkin bulgular iki tema halinde sunulmuştur. Bu temalar “geleneksel kökeni yorumlama” ve “modern anlamı tanımlama” olarak adlandırılmıştır. Bu iki temel tema bağlamında bireylerin ritüeli tanımlama ve yorumla başarıları Karaman'ın (2010) belirttiği gibi ritüele yüklediği anlamın kavranmasını sağlamaktadır. Katılımcıların bu temalara ilişkin görüşlerine ilişkin kodlar ve katılımcı bilgileri Tablo 3'de yer almaktadır.

Bocuk Gecesi'nin geleneksel kökenini yorumlama bağlamında katılımcı ifadeleri irdelendiğinde, söz konusu ritüelin Balkanlar, göçmenlik, Ortaçağ, Paganizm, Rumlar ve Hristiyanlar ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bocuk Gecesi ritüelinin kökenine bakıldığında Rumlar ve Türklerin birlikte yaşadıkları dönemlerde Rumların inançları gereği domuz pişirdikleri bilinmektedir. Türk çocuklarının da, Rumların domuz pişirmelerini görmemeleri için dışarıya çıkmalarını yasakladıkları vurgulanmıştır. Ayrıca domuz pişirilen bu gecede domuz eti kokusunun bastırılması için kabağın pişirildiği ve bunun ritüele

dönüştüğü aktarılmıştır. Bocuk Gecesi'nin kökenine yönelik ise şu ifadeler ışık tutmaktadır:

"...Rumlarla aynı köyde yaşarken onların bir kutlaması oluyormuş. Eski takvimle 61.günde domuz pişirirlermiş. Bizim Türkler de domuz kokusunu bastırmak için kabak pişirirlermiş. Çocuklar dışarı salınmazmış, çünkü bu olaya tanık olmalarını istemezlermiş." K3

"Balkanlarda benzerleri olan bir kış festivalidir. Değişik söylentiler var çıkış noktası ile ilgili antik çağlardan kalan pagan inancı diyenler var. (kış dönümü şenlikleri) Trakya da yaşayan Rumların Hristiyan adetleri diyen var (cadılar bayramı benzeri)." K4

"Osmanlı döneminde şehirler, kasabalar ve bazı köylerde Müslümanlar ve Ortodoks Hristiyanlar karışık yaşardı. 6 Ocak gecesi Ortodoksların yeni yıl kutlaması olurdu ve Ortodokslar domuz keser ve pişirip yerlerdi (hatta Bocuk domuzu diye bir tabir vardır – iri, besili demektir). Bocuk Gecesi, Müslümanlar ve Ortodoksların ortak yaşam alanı kalmadığından beri fonksiyonunu yitirmiş bir gece idi." K6

Modern anlam ve tanımlamaya bakıldığında ise söz konusu geceye kış aylarının sert gecesi, kış festivali, yerel cadılar bayramı, dışarı çıkılması yasak olan gece, ineklere ve çocuklara zarar verilen gece gibi ifadeler çözümlenmiştir. Tablo 2'de görüldüğü üzere, katılımcılar Bocuk Gecesi'nin geleneksel kökenini yorumlarken, küçüklüklerinden beri duydukları hikâyeler ve anlatılar eşliğinde Bocuk Gecesi'ne modern bir anlam da yükleyerek bir tanımlama yapmışlardır. Dolayısıyla ritüellerin yapısı gereği Bocuk Gecesi bireylerin duygu dünyalarında da anlamlar yaratmıştır. Bocuk Gecesi'nin kökenini yorumlayan aşağıdaki alıntıya göre çok yakın bir zamana kadar bu gecede insanlar dışarıya çıkmamaktaymış:

"Bizim babaannelerimizden önce de var olan bir gecedir. Nesilden nesile özenle aktarılan bir öğreti bu. Ne yapacağımız, nasıl korunacağız, ne yiyeceğimiz vb. bize büyülerimiz aracılığıyla aktarılmıştır. Bocuk Gecesi'ne geçmeden önce 1924 yılından beri bir Türk yerleşimi olan Çamlıca beldesinin bir mübadele köyü olduğunu belirtmek isterim. Burada yaşayan Türklerin kökeni Yunanistan (Drama-Dedeagaç ve çevresi) ile Bulgaristan'a dayanmaktadır. Bocuk aslında neredeyse 20 yıl öncesine kadar bizim dışarı çıkmadığımız, evlerde geçirdiğimiz bir gecedir. Eski takvimle 61.gece genelde Ocak'ın 5 ya da 6'sına denk geliyor." K3

Özellikle modern anlam/tanımlama temasına bakıldığında katılımcılar bu ritüeli atalara/köklere bağlılık ve nesilden nesile aktarılan öğreti olarak kodlamışlardır. Ayrıca katılımcıların kendilerinden önceki nesillerden görüp dinledikleri bu ritüel, onların çocukluk anılarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki şu alıntı katılımcıyı duygusal anlama nasıl yönlendirdiğini göstermektedir:

"O gece Bocuk/Bocuk karısı denen bir canlının sokakta gezdiği ve çocuklara ineklere zarar verdiği söyleniyor. Bunun önüne geçmek için kabak pişirilip çatılara konduğunu söyleyenler var. Benim için Bocuk Gecesi çocukluk anıları, köklere toprağa bağlılık ifade eden bir etkinliktir." K4

"Bin yıllık bir tarihinin olduğu bilinen Bocuk Gecesi'nin amacının bolluk, bereket ve kötülüklerden korunmak olduğu söyleniyor. İnanişe göre bu gece eğer kutlanmazsa evin bereketinin kaçacağına, hayvanların süt yumurta vermeyeceğine ve meyve sebze yetişmeyeceğine inanılıyor. Bocuk diye tabir edilen insan görünümündeki varlığın beyazlar içerisinde gelip, köy sakinlerine musallat olacağına inanılıyor ve eğer o hanede kabak piştiyse bocuğun o eve zarar vermeyeceği düşünülüyor." K8

Bir katılımcı ise Bocuk Gecesi'ni tanımlarken şu ifadeleri kullanarak söz konusu ritüeli cadılar bayramına benzetmektedir:

“Bocuk Gecesi kışın aylarının geçen en sert gecesidir. Ortaçağ döneminden itibaren böyle bir gelenek var. Bizim buralarda da hep vardı zaten. Sadece etraf pek bilmiyordu. Şimdi haberlerle daha çok öğrendiler. Turlar bile var. Aslında cadılar bayramı gibidir.” K2

Ancak başka bir katılımcı ise bu tarz tanımlamalara eleştirel bir bakış açısı sunarak, söz konusu ritüelin daha eskiye dayandığını şu cümleler ile vurgulamaktadır:

“Bunun bir cadılar bayramı olmadığını ısrarla medyaya da söylememize rağmen bu konuda hassas davranılması gerekiyor. Bu Bocuk kutlanırken elektrik bile yoktu. Cadılar bayramı benzetmesine karşıyız. Onun tarihi 50 yıl bile yok. Bizim canlı kaynaklarla 200 yıla ulaşabiliyoruz. Tabi sözlü aktarımla. Toplumlara birbirinden mutlaka etkilenir ama Bocuk bizde korkuyla yaşanır.” K3

Bocuk Gecesi’ne ilişkin yaptıkları ritüelleri anlatan bir katılımcı ise aşağıdaki ifadeler ile yapılan ritüellere yüklenen anlamı ifade etmektedir. Söz konusu kutsallaştırılmış davranışların bereket, sağlık ve kötülüklerden korunma amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir.

“Bocuk Gecesi kışın en sert gecenin simgesidir. Bu gece suya tahta atılır ve tahta sabah suyun üzerinde donmuş olarak bulunursa o evdeki kişilerin o yıl boyunca sağlıklı, sıhhatli, dayanıklı ve güçlü olacağına inanılır. Bu âdetlerin yapılış nedenlerini şöyledir:

- Evin bereketinin bol olması,
- Kötülüklerle karşı birlikte olup tılsımsal bir güç oluşturarak korunma,
- Dirilecek olan tabiatla yeni yılda dayanıklılık, sağlık dileyip bunu ölçme.” K7

Nesilden nesile aktarım olduğu vurgusunu yapan ve babaannesinin değerli aktarımlarını bize ileten bir başka katılımcı ise bu geceye yüklediği anlamı anlatırken, Bocuk diye korkutulan varlığın betimleyici tanımını da yapmaktadır:

“...Bocuk korkunç bir varlık. Sadece senede 1 gün ortaya çıkarmış ve insanlara kötülük yapmış. Babaannem, korkunç sırtı dikenli bir varlık olarak tanımlardı. Bocuk hep beyazlar içindedir. Korkunç bir derisi ve postu var. Erkeklerle genellikle güzel ve genç bir kız gibi görünür, onları kandırmış görüntüsüyle. Bocuk ayrıca bütün ahırları gezip inekleri ya telef ediyor, gebe olanları düşük yapmasına sebep oluyor ya da memelerini emiyor, köreltiyormuş. Özellikle çatılarda gezermiş ve kabak pişmeyen ev varsa onların evine girer ve insanların üstüne binermiş.” K3

Tablo 3: Bocuk Gecesi İnanışının Kültürel İçeriğine/Anlamına Yönelik Çözümleme

Tema	Kod	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Geleneksel Kökene Yorumlama	Eski bir Balkan inancı	√		√					√
	Göçmen inancı	√		√				√	
	Ortaçağ döneminden kalma bir gelenek		√						
	Pagan inancından kalma kış dönümü şenlikleri			√					
	Hristiyan kutlaması				√		√		
	Rumların domuz pişirerek kutlama yaptıkları gece			√	√		√		
	Rumların kutlama gecesinde çocukların pişen domuzları görmemeleri için dışarıya salınmadığı gece			√	√				
	Rumların kutlama gecesinde domuz kokusunu bastırmak için kabak pişirilen gece			√	√	√	√		
	Kış aylarının en sert gecesi		√					√	√
	Kış Festivali				√				

Modern Anlamı Tanımlama	Yerel cadılar bayramı	√				
	Dışarı çıkılması yasak olan gece	√				
	Senede bir kez dışarı çıkan sırtı dikenli Bo- cuk'un gecesi	√				
	İneklerin telef edildiği gece	√	√			
	Çocuklara zarar verilen gece	√				
	Kurtarıcı olarak kabak pişirilmesi zorunlu olan gece	√				
	Cesur insanların dışarı çıktığı gece	√				
	Komşularla toplanma gecesi	√	√			
	Çocukluk anısı		√			
	Toprağa ve köklere bağlılık		√			
	Nesilden nesile aktarılan öğreti	√	√	√		
	Bolluk-bereket çağırma aracı				√	√
	Kötülüğe karşı koruyucu güç oluşturma aracı				√	√
	Yeni yılda sağlıklı olma aracı				√	

Tabloda görüldüğü üzere ritüellerin içeriği bağlamında bulgular iki ana tema altında toplanmıştır. Bu temalar; benimsenmiş alışkanlıklar ve kutsallaştırılmış davranışlar olarak isimlendirilmiştir. Benimsenmiş alışkanlıklar bölge halkının Bocuk Gecesi'nden bir patern içerisinde yaptığımız hareketleri ifade etmektedir. Benimsenmiş davranışlar, bölge halkının Bocuk fenomeninin varlığının kabul ederek, varlığın etkilerine alışmış olma hallerini içermektedir. Bu bağlamda geceyi uyanık geçirmek, komşuları korkutmak, eğlenmek, soğuğa meydan okumak, endişe duygularını tetiklemek, kalabalık bir halde evde toplanmak ve kabak ürünlerinden yemekler hazırlamak alışkanlıklar olarak kültürel bir yer kazanmıştır. Alışkanlıkları gösteren alıntılar şu şekildedir:

“Bocuk Gecesi genelde komşular erken saatte bir evde toplanır oldukça loş ışıkta otururlar. Korku hikâyeleri, Bocuk hikâyeleri anlatırlar oldukça sessizliğe dikkat ederek otururlardı. Perdeler ve kapılar sıkıca kapatılırdı. Bu gecede kimse dışarı çıkamazken cesur eğlenceli kişiler şaka amaçlı korkutmalar yaparlar.” K3

“Köy halkı toplaşır bir hanede soba başında oturur ve birbirlerine Bocuk Gecesi ile ilgili korkutucu hikâyeler anlatır. Köyün gençleri bocuk görünümüne kavuşmak için yüzlerini boyar ve beyaz çarşaflara bürünüp köy sakinlerinin camlarına vururlar, halkı korkutup kabak tatlısı isterler.” K8

Kutsallaştırılmış davranışlar teması altında ise, benimsenmiş alışkanlıklara istinaden gerçekleştirilen davranışlar toplanmıştır. Bocuk Gecesi'nde insanlar, sokaklarda gezdiklerini, korku hikâyeleri anlattıklarını, çocukları erken yatırdıklarını, Bocuk gibi görünmek için beyaz kıyafetlerin giyildiği, yüzlerin boyandığı ya da un/nişasta ile bulandığı, oyunların oynandığı, sergilerin düzenlendiği, manilerin okunduğu, oyunların oynandığı, evlerin camlarına vurulduğu, kapı kapı dolaşıldığı belirtilmiştir. Bu kodların ortaya çıkmasını sağlayan şu ifadeler örnek olarak verilebilir:

“Ayakta kalıp eğleniriz. Bocuk olup komşuları korkuturuz. Beyaz çarşafa giyeriz. Yüzleri un ile bularız. Ağzılara soğan konulur. Mahallede kim varsa tanıdık korkutur. Kızanlar da kapı kapı dolaşır para toplar. Bazı erkekler boyunlarına taktığı çan ile dolaşır korkuturlar.” K1

“Bocuk Gecesi suya tahta bir tabak bırakır ve gece boyunca soğuktan donması beklenir. Ayrıca çatıya bir tepsi baklava konulur ve bocuğun o baklavayı alıp hanenin hayvanlarını rahat bırakması temenni edilir.” K8

Tablo 4: Çocuk Gecesi Ritüellerine İlişkin Çözümleme

Tema	Kod	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Benimsenmiş Alışkanlıklar	Geceyi uyanık geçirmek	√							
	Komşuları korkutmak	√	√			√		√	
	Eğlenmek	√				√	√		
	Soğuga meydan okumak	√						√	
	Endişe duygularını tetikleme		√						
	Komşularla bir evde toplanmak			√				√	
	Kabaktan yapılmış ürünler hazırlamak			√	√	√			√
	Cesur olanların sokakta gezmesi			√	√				
Kutsallaştırılmış Davranışlar	O gece evde korku hikâyeleri anlatmak			√				√	√
	Çocukları erken yatırmak			√					
	Beyaz kıyafet/beyaz çarşaf giymek	√	√	√	√			√	√
	Yüzlerin un/nişasta ile bulanması	√		√					
	Yüzlerin boyanması		√					√	√
	Kapı kapı dolaşılması								
	Para toplanması								
	Şarkı söylenmesi		√						
	Oyunlarının oynanması		√				√		
	Sergi düzenlenmesi		√						
	Evlerin camlarına vurmak				√	√		√	
	Mani okumak						√		
	Korkutucu kıyafetler giymek						√		
	Boyuna çan takmak					√			
	Suya tahta atmak							√	√
Çatıya baklava koymak								√	

Araştırma kapsamında Çocuk ritüellerinde yer alan mutfak kültürüne ait sorulara verilen cevaplar Çocuk Gecesi'nde mutfak kültürünün önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Tablo 5'te görüldüğü üzere "peçka ayva, badem tatlısı, mısır, ceviz ve akıtma da" bu ritüel bağlamında kullanılan mutfak kültürü içerikleridir. Bir önceki soru çözümlemlerinde verilen cevaplar incelendiğinde de özellikle kabak ile ilişkilendirilen yiyeceklerin Çocuk'u evden uzak tutmanın önemini kanıtlamaktadır. Katılımcı 3 ve 4'ün verdiği bilgiler ışığında Rumların pişirdiği domuz eti kokusunun önlenmesi için kabak pişirildiği şu cümleler ile vurgulanmıştır:

"..Türkler de domuz kokusunu bastırmak için kabak pişirirlermiş." K3

"...köyde yaşayan Hristiyanların bu gecede domuz eti pişirdiğini ve bunun çevreye yaydığı kokuları engellemek üzere Müslümanların kabak tatlısı pişirdiğini söyleyenler var." K4

Ayrıca kabak ile ilgili tatlılar ve yemeklerin Çocuk'u kovma özelliği olduğuna ilişkin atıflarda kabağın önemine şu cümle ile atıfta bulunmaktadır:

"Bocuk sadece kabak pişen eve giremezmiş. Çünkü onun kokusu onu uzaklaştırmış." K3

“Bal kabağını yiyince, bir Bocuk ya da korkunç şeylerle karşılaşmayacağız inancıyla tüm yıl motivasyonumuz olurdu, korkmazdık.” K5

“İnanışa göre Bocuk, kabak pişen ve yenilen eve gelip, kötülük yapmaz.” K7

Tablo 5: Ritüele İlişkilendirilen Mutfak Kültürü Mirası

Kod	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Kabak yemeği	√	√	√			√	√	
Kabak tatlısı				√	√	√	√	√
Peçkada ayva	√							
Badem tatlısı	√							
Kar suyunda pişirilmiş mısır		√		√				√
Ceviz		√						
Akıtma				√			√	√
Lokma							√	
Fırınlanmış yer fıstığı							√	

Bu çalışmanın diğer bir amacı da Bocuk ritüelinin bölgeye katkılarının neler olduğunu keşfetmektir. Söz konusu elde edilen dört temel tema Tablo 6’da gösterilmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplardan yola çıkılarak, Bocuk Gecesi ritüelinin ekonomik katkıları tabloda görüldüğü üzere yerli ve yabancı turistleri çekmesi, bölgede gelir getirici bir kültürel etkinlik olması, yöre esnafının kazanç sağlaması, yöre halkının yöresel ürünler yapması ve satması, yöre halkının evlerini konaklama birimlerine dönüştürmesi ortaya çıkmıştır. Bocuk Gecesi’nin sosyo-kültürel katkısına bakıldığında ise Bocuk Gecesi ritüelinin “turist için yöresel ürünleri yapmak, kaybolan kültürel mirası, komşular arası birlikteliği, eski mahalle kültürünü ve kültürel mirası yaşatmayı” sağladığı görülmektedir. Turizme katkısı teması altında yer alan kodlara bakıldığında ise turistik hareketlilik sağlanması, bölgenin tanıtılması, basın dikkatini çekmek, fotoğrafçıların ve gezginlerin bölgeye çekilmesi ve köyde turistik hizmet arzının oluşması ifadelerinin bir araya geldiği görülmektedir. Son tema ise Bocuk Gecesi’nin grup bilincine katkısı olmuştur. Ortaya çıkan ifadelerden yola çıkılarak Bocuk Gecesi ritüelinin kişiler arası eğlence ve yiyecek paylaşımını sağladığı görülmektedir.

Tablo 6: Bocuk Ritüelinin Toplumsal İşlevine İlişkin Çözümleme

Tema	Kod	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Ekonomik Katkısı	Komşu ülkelerden turist çeker		√	√					
	Komşu illerden turist çeker			√	√			√	√
	Gelir getirici kültürel etkinlik olması		√	√		√		√	
	Yöre esnafının kazanç sağlaması				√				√

	Yöre halkının yöresel ürünler yapması ve satması	√						
	Yöre halkının evlerini konaklama birimine dönüştürmesi	√						
Sosyo-Kültürel Katkısı	Kaybolan kültürel mirası yaşatma	√				√	√	√
	Komşular arası birlikteliği yaşatma	√	√					
	Eski mahalle kültürünü yaşatma	√			√			
	Turist için yöresel ürünleri yapmak ve yaşatma		√					
Turizmin Gelişimine Katkısı	Turistik hareketlilik sağlanması	√	√	√		√		√
	Bölgenin tanıtılması		√	√	√	√	√	√
	Basının dikkatini çekmek		√			√		
	Fotoğrafçıların ve gezginlerin bölgeye çekilmesi		√					
	Köyde turistik hizmet arzının oluşması		√	√	√			
Grup Bilincine Katkısı	Kişiler arası eğlence paylaşımı	√	√	√		√		
	Kişiler arası yiyecek paylaşımı	√	√					

Sonuç

Kültürel ve doğal mirasın korunması 2000’li yıllardan itibaren en çok ilgi çekilen konulardan biri olmuştur. Hatta Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve çeşitli organların çalışmalarının odaklandığı bir araştırma alanı hâline gelmiştir. Tarih dönemleri süresince çeşitlilik gösteren kültürlerle ve uygarlıklara ev sahipliği yapan Anadolu ve Trakya toprakları üzerinde birçok halkın bugüne bıraktığı izler kültürel mirasın temelini oluşturmuştur (Özdemir 2005: 20). Kültürel miras, somut ve somut olmayan tüm varlıklar olarak çeşitlenmektedir (Basmacı 2017: 79).

Kültürel mirası içinde bulunduğumuz çevreden bağımsız düşünmek imkânsızdır. Bu nedenle kimliği korumak, kültürel mirası geleceğe aktarmak ve kültürel mirasın birer emanet olduğunu bilerek korumak gerekmektedir. Belgeleme ve tescil ile kültürel mirasın korunması sağlanabilmektedir. Eğitim çalışmaları ile halk bilinçlendirilmeli ve kültürel mirasa sahip çıkma teşvik edilmelidir (Binan 2017: 23-25).

Trakya ve Balkan kültürü sahip olduğu zenginlikler neticesinde kültürel miras öğeleri açısından oldukça zengindir. Çocuk Gecesi somut olmayan kültürel miras geleneklerinden biri olup, yapılan fenomenolojik çalışmada da görülmektedir ki yapılış tarihi itibarıyla Ortaçağ dönemine kadar dayanmaktadır. Geleneksel kökenini yorumlama bağlamında ritüelin “Balkanlar, göçmenlik, Ortaçağ, Paganizm, Rumlar ve Hristiyanlar” ile ilişkilendirildiği ortaya çıkmıştır. Çalışma içeriğinde görüldüğü üzere “Bocuk”, korkulan bir varlık, yılın en soğuk gecesinde ortaya çıkan bir kadın, beyazlar içerisinde gezen bir

yaratık şeklinde yorumlanmaktadır. Çocuk Gecesi çeşitli hikâyeler eşliğinde günümüze kadar gelmiştir. Bu bağlamda nesilden nesile aktarılan bir öğreti şeklini almıştır. Katılımcıların çocukluk anılarının bir bölümünü oluşturan Çocuk Gecesi'ne dair duygusal bağlarının da bulunduğu sonucu elde edilmiştir.

Bocuk Gecesi ritüelinin kökeninin, Rumlar ve Türklerin birlikte yaşadıkları dönemlere kadar uzandığı görülmektedir. Rumların inançları gereği söz konusu geceyi domuz pişirerek kutlamaktadır. Domuz pişirilen bu gecede domuz eti kokusunun bastırılması için kabaktan yemekler ve tatlılar pişirilirken, bu da bir ritüele dönüşmüştür. Bu noktadan yola çıkarak gerçekleştirilen bu geceye yüklenen modern anlamların ise oldukça zengin olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuk Gecesi “kış aylarının sert gecesi, kış festivali, yerel cadılar bayramı, dışarı çıkılması yasak olan gece, ineclere ve çocuklara zarar verilen gece” olarak isimlendirilirken, bu gece “bolluk-bereketi çağırma ve yeni yılda kötülöklere karşı korunma sağlandığı gece” olarak da nesilden nesile aktarılmıştır. Ayrıca Çocuk Gecesi'ne ait ritüellerin gerçekleştirilmesiyle sene boyunca sağlıklı olunacağı inancı da yaygındır.

Bu gecede yapılan ritüeller bölge halkının ikamet ettiği köylere göre farklılık gösterdiği gibi merkezi Grabuna yani Çamlıca beldesidir. Bu belde içerisinde farklı eğlencelerin ve ritüellerin yapıldığı görülmektedir. Çalışmada Çocuk Gecesi ritüelleri ise benimsenmiş alışkanlıklar ve kutsallaştırılmış davranışlar bağlamında sınıflandırılmıştır. Benimsenmiş alışkanlıklar bağlamında Çamlıca'da yaşayan kişiler geceyi uyanık geçirmeyi, eğlenmeyi, soğuşa meydan okumayı, kabak ürünleri pişirmeyi, komşuları korkutmayı ritüelleştirmişlerdir. Bu ritüeller bağlamında ise bölge insanları sokakta gezerek, beyaz kıyafetler giyerek ve yüzlerini boyayarak Çocuk canavarını taklit etmektedirler. Yine evlerin camlarına vurmak, korku masalları anlatmak, suya tahta atmak gibi davranışlar da beldede ritüelleşmiştir. Bu bölgede yaşayan kişiler Çocuk fenomeninin varlığını kabul etmiştir. Kültürel miras bağlamında bu geceye has olarak özel bir mutfak kültürünün ortaya çıktığı da görülmektedir. Kabak yemeği, tatlısı, ayva tatlısı, akıtma, lokma, kar suyu da pişirilmiş mısır gibi ürünler mutfak kültürüne yerleşmiştir.

Bocuk Gecesi'nin toplumsal işlevi de araştırmanın alt bir amacı olarak çözümlenmiştir. Çünkü toplumsal işlev açısından hem yöreyi hem de yöre halkını etkilemektedir. Çalışma sonunda görülmüştür ki söz konusu Çocuk ritüelinin bölgeye birtakım katkıları bulunmaktadır. Çocuk ritüelinin bölgeye olan katkıları; ekonomik, sosyo-kültürel, turizm ve grup bilinci olarak sıralanmaktadır. Bu ritüelle birlikte bölge halkı ve esnafı gerek yerel ürünler üreterek gerekse evlerini konaklama birimlerine dönüştürerek önemli bir ekonomik gelir elde etmeye başlamıştır. Çocuk gecesi yöre halkına gelir getirici bir etkinlik olmuştur. Sosyo-kültürel anlamda ise köyde de söz konusu gecede yapılan ritüeller sayesinde birliktelik bilinci ve kaybolan kültürün gelecek nesillere aktarımı ve yaşatılması söz konusu olmaktadır. Bu ritüellerle birlikte eski mahalle kültürü de yaşatılmaya devam etmektedir. Komşuluk birlikteliği ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca araştırma bölgesi Çocuk Gecesi açısından giderek popüler olmaya başlamış ve turistik bir merkez hâline gelmiştir. Çamlıca beldesi yerli ve yabancı turist çeken bir merkez hâline gelmiştir. Çocuk Gecesi'ne ait hazırlıklara belirli bir zaman öncesinden başlanmaktadır. Bu konu ile ilgili bir kültür merkezi kurulmuş ve tüm halk davet edilerek eğlenceler yapılmaktadır. Çocuk Gecesi'nde çeşitli etkinlikler yer almaktadır. Makyaj ve kostüm yarışmaları gibi aktiviteler düzenlenmektedir. Amaç kış mevsiminin en soğuk gecesini kalabalık ve eğlenceli bir şekilde atlatmaktır. Komşu illerden ve ölkelerden gelen turistler ile birlikte bölgenin tanınırlığı artmıştır ve bölge basınının da dikkatini çekmiştir.

Bölge basının dikkatini çekmesiyle ulusal basında da Bocuk Gecesi bahsedilen bir etkinlik olmuştur. Bu bağlamda bölgenin giderek daha popüler hâle geleceği varsayılmaktadır.

Kültürel mirasın yaşatılması ve yöre geleneklerinin devam ettirilmesi önemli bir konudur. Yukarıda bahsedilen konulara ilişkin olarak öneri kapsamında özellikle köy halkına bilinçlendirme eğitimlerinin verilmesi gerekliliği önem arz etmektedir. Kültürel mirasın yaşatılmasına yönelik bilinçsiz bir şekilde yapılan etkinlikler, geleneğin sıradanlaşmasına neden olabilmektedir. Bu eğitimlerin turistlerle iletişim, yerel mimarinin korunması, mutfak kültürünün yaşatılması, hizmet kalitesi konularında olması mümkündür. Çünkü farklı kültürel miras türlerinin korunması son dönemlerde gündemde yer almaktadır. Bu eğitimlerin gerçekleştirilmesi konusunda çeşitli araştırmacılar destek alınabilir. Somut olmayan mirasın yönetilmesi ve korunması gelecek nesillere aktarma açısından oldukça önemlidir (Logan 2011). Yoğun turist akışını kaldıracak boyutta arz eksiklikleri giderilmelidir. Arz eksikliklerini giderme konusunda yeni konaklama işletmelerinin yapılması yerine var olanı ve yereli kullanarak koruma felsefesi sürdürülebilirlik bağlamında ele alınmalıdır. Turist kapasitesini karşılayacak özelliklerde yerel mimari öğeleri turizme kazandırılabilir. Böylelikle hem geleneğin devam ettirilmesi hem de yöre mimarisinin bozulmaması açısından turizmde sürdürülebilirlik kavramına da değinilmiş olmaktadır. Özellikle tanıtım açısından, söz konusu gecenin sadece cadılar bayramı olmadığı, kültürel miras değeri taşıyan bir gelenek olduğu anlatılmalıdır (Binan 2017; UNESCO 2016). Bu anlatımlar sayesinde nesilden nesile gelişerek Bocuk Gecesi'nin özgün miras değeri korunacaktır.

KAYNAK KİŞİLER

- K1: Şerife Akıncı 30.12.2019 Edirne
 K2: Figen Ocak 10.12.2019 Edirne
 K3: Ayşe Çilingir 02.12.2019 Edirne
 K4: Şaban Akdağ 28.11.2019 Edirne
 K5: Yeşim İncecik 06.12.2019 Edirne
 K6: Atakan Sevgi 13.12.2019 Edirne
 K7: İbrahim Karakaş 07.11.2019 Edirne
 K8: Işık Burcu Şahin 31.12.2019 Edirne

KAYNAKÇA

- Artun, Erman. "Tekirdağ Âdetlerinden "Bocuk Gecesi ve Sedenka". *Türk Kültürü Araştırmaları* 29/1-2 (1993): 34-51.
- Basmacı, Devra. "Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Beyoğlu Belediyesi Örneği". *Aurum* 1(2-2017): 77-90.
- Baş, Türker ve Akturan, Ulun. *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Binan Ulusoy, Demet. "Tarihi ve Mimari Kültürel Miras Alanlarının Sürdürülebilir Korunması". *Şehir & Toplum* 9 (Aralık-2017): 23-32.
- Cesur Çilingir, Sevgül. "Hitit Ritüellerinde Şiddetin Kutsallaştırılması". *Aktüel Arkeoloji* 2016: 40-50.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (çev. Selçuk Beşir Demir) Ankara: Eğiten Kitap, 2016.
- Çamlıcam. <https://camlicam.tr-2020> Erişim Tarihi: 12.06.2020.
- Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-151944/camllica-koyunde-bocuk-gecesi-etkinligi-yapildi.html-2016> Erişim Tarihi: 12.06.2020.
- Encyclopaedia Britannica. Ritual. <https://www.britannica.com/topic/ritual>. Erişim Tarihi: 04.02.2020.
- Giovagnoli, Raffaella. "From Habits to Rituals". *Digitalisation For A Sustainable Society Sweden*, 12-16 June 2017.
- Hall, Edward Twitchell ve Hall, Mildred Reed. *Understanding Cultural Differences*. Intercultural Press, 1990.
- Husserl, Edmund. *Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe*. (çev. Tomris Mengüşoğlu) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.

- Karaman, Kasım. "Ritüellerin Toplumsal Etkileri". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21 (Mayıs-2010): 227-236.
- Kılıç, Selim. "Kappa Testi". *Journal of Mood Disorders* 5 (3-2015):142-143.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara. *Destination Culture: Tourism, Museums and Heritage*. Berkeley: University of California Press, 1998.
- Kutlu, İhsan. "Rasyonel Ritüeller: Modern Dünyadan Rasyonel Ritüel Örnekleri". *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi*, 2013: 63-75.
- Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Kitapevi, 2005.
- Landis, J. Richard ve Gary G. Koch. "An Application of Hierarchical Kappa-Type Statistics in The Assessment of Majority Agreement Among Multiple Observers". *Biometrics* 33(2-1977): 363-374.
- Logan, William. "Cultural Diversity, Cultural Heritage And Human Rights: Towards Heritage Management as Human Rights-Based Cultural Practice". *International Journal of Heritage Studies* 18(3-2011): 231-244.
- Merriam, Sharan. B. *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (çev. Selahattin Turan) Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015.
- Nuryanti, Wiendu. "Heritage and Postmodern Tourism". *Annals of Tourism Research* 23(2-1996): 249-260.
- Olgun, Hakan. "İbadet, Ritüel ve Kurban". *Milî ve Nihal* 13(2-2016): 83-99.
- Özdemir Dağıstan, Melike. "Türkiye'de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış". *Planlama* (1-2005): 20-25.
- Peckham, Robert Shannon. *Rethinking Heritage: Cultures and Politics in Europe*. London, 2003.
- Sarıtaş, Süheyla ve Hacıoğlu, Ceylan. "Çamlıca'da Eski Bir Balkan Kutlaması: Çocuk Gecesi". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 26 (2-2017): 333-340.
- Sol, Selma. Balkanlardan Trakya'ya Taşınan Bir Ritüel: Çocuk Gecesi Örneği. *Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi* 2019: 599-608.
- Stones, Christopher R. "Research: Toward a Phenomenological Praxis". An Introduction
- Tataroğlu, Enis. Miras Turizmi. <https://www.turofed.org.tr/kose-yazilari/enis-tataroglu-miras-turizmi-2018>. Erişim Tarihi: 04.02.2020.
- TDK. *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Tekin, Hasan Hüseyin. "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 3 (13-2006): 101-116.
- to Phenomenological Psychology 2 (1988): 141-156.
- Unesco. Social practices, rituals and festive events. <https://ich.unesco.org/en/social-practices-rituals-and-00055-2020>. (Erişim Tarihi: 04.02.2020)
- Unesco. The Protection Of Cultural Heritage. <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/protection-cultural-heritage-2016> (Erişim Tarihi: 04.02.2020)
- Walsham, Geoff. Cross-cultural software production and use: A structural approach. *MIS Quarterly*, 26 (4-2002): 359-380.
- Williams, Raymond. Culture: Definitions. Moving from High Culture to Ordinary Culture Originally. <https://culturalstudiesnow.blogspot.com/2017/03/classic-definitions-of-culture.html-1958>. Erişim Tarihi: 04.02.2020.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.